

УДК: 712.253(477.44)

DOI 10.37128/2707-5826-2021-4-13

**АНАЛІЗ СТАНУ ТОПІАРНИХ ФІГУР
НА ТЕРИТОРІЇ ПАРКОВОЇ ЗОНИ
ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

В.В. МОНАРХ, канд. с.-г. наук,
старший викладач
Вінницький національний аграрний
університет

В статті розглянуто актуальність топіарного мистецтва у сучасному ландшафтному дизайні. Мистецтво топіарі вимагає чітко продуманої композиційної цілісності. Перед вибором рослин варто визначитися із тематикою саду і гармонійним розташуванням топіарних фігур у ньому. Такі композиції стають окрасою будь-якої присадибної території, надаючи їй аристократичну винятковість і неповторність. Проведено детальний таксономічний аналіз асортименту рослин, які використовували для формування топіарі на території Вінницького національного аграрного університету та ботанічного саду «Поділля». Оцінено стан наявних топіарних фігур. Досліджено особливості формування топіарних фігур класичною і каркасною технікою формування. Із рослин сформованих за класичною технікою формування відмінний зовнішній вигляд має фігура у вигляді спіралі. Живопліт, фігури у вигляді конуса та колони мають добрий зовнішній вигляд. Рослини, сформовані у вигляді кола мають найнижчі показники зовнішнього сприйняття. Каркасна техніка створення рослинних композицій переважає на експозиційній ділянці ВНАУ. Розроблено проєктні пропозиції щодо поліпшення естетичності і загального вигляду топіарних фігур на території Вінницького національного аграрного університету. Для того, щоб рослини мали привабливий вигляд, необхідно забезпечити правильний догляд. Санітарну обрізку слід проводити тільки в період спокою рослини. Найкращим терміном буде кінець зими, коли мине загроза сильних заморозків. Навесні, не пізніше першої половини квітня, слід проводити перші коригувальні обрізки фігур і живоплотів. Влітку слід зробити декілька додаткових стрижок, частота яких залежить від інтенсивності росту. Краще проводити додаткові стрижки, через 3 місяці після першої. Влітку не рекомендується стригти в сильну спеку. Стрижки закінчують до настання перших приморозків. Якщо провести формування пізніше, то створене топіарі просто обмерзне. У холодний період року деякі фігури, особливо які створені з хвойних, можуть розвалитися під вагою снігу, тому їх доцільно підв'язувати.

Ключові слова: догляд, техніка формування, стрижка, обрізка, інтенсивність, проєкт, формування, аналіз, мистецтво, композиція.

Табл. 2. Рис. 3. Літ. 8.

Постановка проблеми. Сьогодні, топіарні сади – це справжні шедеври ландшафтного мистецтва, втілення природної краси і вишуканості природних ліній. Техніка створення топіарі і сучасні технології дозволяють втілювати в реальність будь-які ідеї ландшафтного дизайнера. Складні зелені фігури є класикою садово-паркового дизайну і не залежать від мінливості моди. Впродовж останніх десятиліть жодна з міжнародних виставок, присвячених ландшафтному мистецтву, не відбувається без використання композицій зі стрижених рослин. Відроджуються майже забуті технології формування і розробляються нові способи формування топіарі. Як і будь-яке мистецтво топіарне мистецтво вимагає чітко продуманої композиційної цілісності. Перед вибором рослин слід визначитися із тематикою саду і гармонійним

розташуванням топіарних фігур в ньому. Такі композиції стають окрасою будь-якої присадибної території, надаючи їй аристократичну винятковість і неповторність [1-5].

Метою роботи є аналіз наявних топіарних фігур на території ботанічного саду «Поділля» та характеристика особливостей їх формування.

Виклад основного матеріалу. Територія ВНАУ оформлена високо декоративними насадженнями. Значною перевагою є наявність малих архітектурних форм, які позитивно впливають на емоційно-психологічний стан відвідувачів. Встановлені паркові лави для відпочинку, урни для сміття, правильно сформована система доріжок із викладеної бруківки роблять територію перед навчальними корпусами комфортною для студентів та гостей закладу. Провівши детальний аналіз території, стверджуємо про виявлену значну кількість топіарних фігур різних технік формування на території університету. При класичній техніці форму рослинам надають за допомогою стрижки дерев або чагарників на око або за певною схемою за допомогою рамки. Рамку встановлюють на чагарники в міру зростання гілочок, їх заправляють в рамки або зістригають по контуру. Класичний варіант топіарні фігури у вигляді: кола, конуса, квадрата, колони, кулі, піраміди тощо. Ця техніка формування рослин відрізняється тривалим терміном створення [6-8].

Топіарі у вигляді кулі (рис. 1) знаходиться у лівій центральній частині території університету у ландшафтній групі багатовікових рослин. Топіарі кулястої форми висаджені у кількості 5 шт у груповій посадці туї західної (*Thuja occidentalis*), та ялини канадської (*Picea Canadensis*).

Рис. 1 Топіарна фігура класичної геометричної форми (куля)

Джерело: сформовано на основі власних результатів досліджень

Куля створена із туї західної (*Thuja occidentalis*). Рослина відноситься до родини Кипарисових (*Cupressaceae*) [5]. Характеризується невибагливістю у догляді [6]. Крона рослини – густа, пірамідальна. Кора стовбура є темно-бурою або сірувато-коричневою. Листки лусковидні, розміщені супротивно [1].

Топіарна фігура у формі конуса сформована із ялини канадської (*Picea Canadensis*), яка відноситься до родини Соснові (*Pinaceae*). Знаходиться топіарі у ландшафтній групі багатовікових рослин у лівій центральній частині території ВНАУ.

Топіарна фігура у вигляді спіралі виконана у класичному стилі (Рис. 2).

Рис.2 Топіарна фігура у формі спіралі

Джерело: сформовано на основі власних результатів досліджень

Вистрижена із туї західної (*Thuja occidentalis*), що відноситься до родини Кипарисових (*Cupressaceae*). Висаджена дана рослина біля головного входу у третій навчальний корпус. Розташування цієї фігури є досить вдалим. Позаду фігури висаджена жива огорожа із дерена справжнього (*Cornus mas*) [5]. Поруч присутні малі архітектурні форми: лави для відпочинку та урни. Система доріжок навколо об'єкту вистелена бруківкою. Недоліком об'єкту є відсутність газону та належного освітлення фігури [1, 2].

Рядова посадка туї західної (*Thuja occidentalis*), якій надали форму колони висаджена біля третього навчального корпусу ВНАУ. Рядова посадка утворює алею. Головна декоративна перевага алеї полягає у чергуванні світла і тіні. Така посадка виконує утилітарну функцію, захищає від шуму і пилу. Поруч створені, як поодинокі посадки тису ягідного (*Taxus baccata*), так і групові і рядові посадки туї західної (*Thuja occidentalis*). Мощення доріжок біля 3-го навчального корпусу зроблено бруківкою. Основним недоліком даної ділянки є відсутність освітлення та недостатня кількість урн для сміття. Жива огорожа, яка знаходиться на території експозиційної ділянки ВНАУ, сформована із сливи розлогої (*Prunus cerasifera*), що належить до родини Розові (*Roseaceae*) (рис. 3). Родина налічує близько 100-120 родів із близько 3000 видів, з яких лише 163 зустрічаються в Україні [3-5]. Це дерева одно- або багатостовбурні, (15 мм) до великого (40 мм). Тепло- і вологолюбна рослина. висотою 3-8 м, з добре розвиненою кореневою системою. Крона округло-розлога, рідше – пірамідальна. Тривалість життя – 40-50 років. Листки чергові, широко- або довгасто-яйцеподібні, гладенькі. Квіти білого кольору, іноді з рожевим відтінком, з'являються раніше, ніж листки. Досить довго огорожа була однією цільною стіною, але нещодавно була проведена її реконструкція. Були створені прорізаючі вікна із дотриманням метричного повтору для забезпечення кращого огляду експозиційної ділянки. У місцях просвіту з'явилися малі архітектурні форми, представлені садовими лавами та дерев'яними садовими

Рис. 3 Жива огорожа на території експозиційної ділянки ВНАУ
Джерело: сформовано на основі власних досліджень.

скульптурами. Окрім цього, облаштували систему доріжок уздовж живої огорожі. Топіарні рослини потребують регулярного догляду і стрижки. У таблиці 1 наведено стан наявних на досліджуваній території топіарних фігур та рекомендована кратність стрижок за рік для більш декоративного вигляду топіарів.

Таблиця 1

Стан класичних топіарі

Вид топіарі	Назва рослини	Зовнішній вигляд	Частота стрижки в рік	Щорічний приріст (см)	Місце посадки
Спіраль	Туя західна (<i>Thuja occidentalis</i>)	Відмінний (5)	3-4 рази	10-15	Територія біля третього навчального корпусу
Куля	Туя західна смарагд (<i>Thuja occidentalis</i>)	Задовільний (3)	3 рази	35	Центральна частина території ВНАУ
Жива огорожа	Слива розлога (<i>Prunus cerasifera</i>)	Добрий (4)	5 разів	8-12	Експозиційна ділянка
Конус	Ялини канадської (<i>Picea Canadensis</i>)	Добрий (4)	2-3 рази	3-5	Центральна частина території ВНАУ
Колона	Туя західна (<i>Thuja occidentalis</i>)	Добрий (4)	3-4 рази	35	Алея біля третього навчального корпусу

Джерело: сформовано на основі власних досліджень.

Усі складні фігури і багатогранні контури ми не можемо сформувати за допомогою однієї обрізки, так як для створення, зазвичай, використовують каркас з дроту, який не тільки задає контури зростання, але і полегшує сам процес обрізки, окрім цього служить орієнтиром для створення фігури [1,2]. Такі види топіарі виникли не так давно. За допомогою цієї техніки створювати садові зелені фігури можуть навіть садівники-новачки. Каркас для фігур,

зазвичай, роблять із дроту, надаючи певного силуету і вже в готовому варіанті встановлюють на зростаючу рослину. Рослини «підганяють» під цей каркас за допомогою підрізання, а коли отримують бажаний результат, то каркас можна зняти, або залишити назавжди.

Каркасна техніка формування використовувалась досить часто для створення фігур на експозиційній ділянці ВНАУ (Табл.2). Для формування фігури «Кактус» обрали тую західну (*Thuja occidentalis*), яка відноситься до родини Кипарисових (*Cupressaceae*). Дана рослина характеризується швидкими темпами росту, стійка до навколишніх умов, зокрема до морозів, засухи. Рослина є витривалою до впливу пилу і газу, що є досить цінним, так як біля експозиційної ділянки знаходиться автошлях з активним рухом транспорту. Форма рослини заповнена на 98%. Рослина знаходиться у відмінному зовнішньому вигляді. Фігура «Слоненя» є окрасою експозиційної ділянки. Створена декілька років назад із туї західної (*Thuja occidentalis*), що відноситься до родини Кипарисових (*Cupressaceae*). Фігура у доброму стані але потребує регулярних стрижок. Деякі деталі каркасу ще досі залишаються заповненими не на 100 % – це «вушка» та «хобот» фігури. На даній ландшафтній композиції присутній газон, але в результаті дії шкідників стан його є незадовільним.

Таблиця 2

Стан каркасних топіарі

Форма	Рослина що використовувалась	Заповненість форми	Не заповнені частини	Частота стрижки в рік
«Амфора»	Туя західна (<i>Thuja occidentalis</i>)	94%	Ручки амфори	4-5 разів
«Кактус»	Туя західна (<i>Thuja occidentalis</i>)	98%	Верх середньої грані	4-5 разів
«Слоненя»	Туя західна (<i>Thuja occidentalis</i>)	75%	Хобот, вуха	4-5 разів
«Зірка»	Туя західна (<i>Thuja occidentalis</i>)	100%	-	4-5 разів

Джерело: сформовано на основі власних досліджень

Топіарна фігура «Зірка» створена навесні, тому можна чітко побачити каркас, який ще не встиг обрости рослиною. Для створення фігури обрали тую західну (*Thuja occidentalis*), що відносять до родини Кипарисових (*Cupressaceae*). Рослина добре піддається стрижці, відносно швидко відростає, посухостійка і гарно пристосовується до міських умов, може переносити сухість ґрунтів, надмірне зволоження та не вимоглива до ґрунтів. Рослина у доброму стані, форма заповнена повністю. Оточена як груповими, так і поодинокими посадками багаторічних квітучих рослин [6-8].

«Амфора». Фігура створена із туї західної (*Thuja occidentalis*), що відносять до родини Кипарисових (*Cupressaceae*). Нажаль, через певний період часу після посадки стан рослини, яка поміщена в каркас, став погіршуватися. На даний момент фігура заповнена майже повністю

(незаповненими залишаються окремі частини «Амфори»). Стан самої рослини оцінено як незадовільний. Якщо після боротьби з пожовтінням гілок не буде результату, то з весни 2022 року планується повністю замінити рослину. Усі топіарні рослини, а особливо ті, які піддавалися активному формуванню крони потребують регулярного догляду у вигляді стрижки, підживленню та поливу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для того, щоб рослини мали привабливий вигляд, слід правильно за ними доглядати. Санітарну обрізку рослин слід проводити тільки в період спокою. Найкращим по термінам буде кінець зими, коли мине загроза сильних заморозків. Навесні, не пізніше першої половини квітня необхідно проводити перші коригувальні обрізки фігур і живоплотів. Влітку роблять кілька додаткових стрижок, частота яких залежить від інтенсивності росту. Рекомендовано проводити додаткові стрижки, через 3 місяці після перших. Влітку не бажано стригти рослини у сильну спеку. Стрижки закінчують до настання перших приморозків. Якщо провести формування пізніше, то створене топіарі просто обмерзне. У холодний період року деякі фігури, особливо які створені з хвойних, можуть розвалитися під вагою снігу, тому їх доцільно підв'язувати.

Список використаної літератури

1. Кучерявий Р.Б., Дудин Н.П., Ковальчук О.С. Деревя, чагарники, ліани в ландшафтній архітектурі. Львів :Кварт, 2004.138 с.
2. Прокопчук В.М., Циганський В.І., Монарх В.В., Матусяк М.В. Довідник сучасного ландшафтного дизайнера. Вінниця.: ВНАУ, 2016.179 с.
3. Cherniak V.M., Prokopchuk V.M., Monarkh V.V. Some prospects of growing and use of China aster aor space greening in Podillia zone. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. 2018. Т. 28, № 7. С. 22-26.
4. Monarkh V.V. Biological and ecological characteristics of dendroflora of the Podillia botanical garden of Vinnytsia national agrarian university. *Сільське господарство та лісівництво*. 2019. № 13. С. 228-238.
5. Neyko I., Kolchanova O. Poznyakova S., Monarkh V. Seed productivity and variability of Scots pine (*Pinus sylvestris* L.) clones of Finnish origin in seed orchard in the central part of Ukraine. *Folia Forestalia Polonica, Series A. Forestry*, 2020, Vol. 62 (1), 1–12.
6. Monarkh V. Matusyak M. Analysis of plant assortment in the greenhouse complex of Vinnytsia National Agrarian University as a key component of student training. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2020, 10(1), 192-198, doi: 10.15421/2020_31.
7. Monarkh V. Procopchuk V., Matusyak M. Analysis and evaluation of plants of genus *Syringa* l. in Podillia. *Scientific Light* (Wroclaw, Poland). 2020. Vol. 1, No 36. P. 3-9.
8. Neyko I., Monarkh V., Poznyakova S., Matusyak M. State of in situ forest genetic resources of broadleaved tree species in the Right-bank Forest-Steppe of Ukraine. *Folia Forestalia Polonica, Series A. Forestry*. 2021. Vol. 63 (2), P. 88-96

Список використаної літератури у транслітерації

1. Kucheriavyy R.B., Dudyn N.P., Kovalchuk O.S. (2004). Dereva, chaharnyky, liany v landshaftnii arkhitekturi [*Trees, shrubs, vines in landscape architecture*]. Lviv :Kvart. [In Ukrainian].
2. Prokopchuk V.M., Tsyhanskyi V.I., Monarkh V.V., Matusiak M.V. (2016). Dovidnyk suchasnoho landshaftnoho dyzainera [*Handbook of modern landscape designer*]. [In Ukrainian].
3. Cherniak V.M., Prokopchuk V.M., Monarkh V.V. (2018). Some prospects of growing and use of China aster aor space greening in Podillia zone. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Vols. 28, № 7. 22-26 [in English].
4. Monarkh V.V. (2019). Biological and ecological characteristics of dendroflora of the Podillia botanical garden of Vinnytsia national agrarian university. *Sil'ske hospodarstvo i lisivnytstvo – Agriculture and forestry*. № 13. С. 228-238. [in English].
5. Neyko I., Kolchanova O. Poznyakova S., Monarkh V. (2020). Seed productivity and variability of Scots pine (*Pinus sylvestris* L.) clones of Finnish origin in seed orchard in the central part of Ukraine. *Folia Forestalia Polonica, Series A. Forestry*, Vol. 62 (1), 1–12 [in English].
6. Monarkh V. Matusyak M. (2020). Analysis of plant assortment in the greenhouse complex of Vinnytsia National Agrarian University as a key component of student training *Ukrainian Journal of Ecology* 10(1), 192-198, doi: 10.15421/2020_31. [in English].
7. Monarkh V. Prokopchuk V., Matusyak M. (2020). Analysis and evaluation of plants of genus *Syringa* l. in Podillia. *Scientific Light (Wroclaw, Poland)*. Vol. 1, № 36. P. 3-9 [in English].
8. Neyko I., Monarkh V., Poznyakova S., Matusyak M. (2021). State of in situ forest genetic resources of broadleaved tree species in the Right-bank Forest-Steppe of Ukraine. *Folia Forestalia Polonica, Series A .Forestry*. Vol. 63 (2), P. 88-96 [in English].

АННОТАЦИЯ

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ТОПИАРНЫХ ФИГУР НА ТЕРРИТОРИИ ПАРКОВОЙ ЗОНЫ ВИННИЦКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНИВЕРСИТЕТА

В статье рассмотрена актуальность топиарного искусства в современном ландшафтном дизайне. Искусство топиари требует четко продуманной композиционной целостности. Перед выбором растений следует определиться с тематикой сада и гармоничным расположением топиарных фигур в нем. Такие композиции становятся украшением любой приусадебной территории, придавая ей аристократическую исключительность и неповторимость. Проведен детальный таксономический анализ ассортимента растений, которые использовали для формирования топиари на территории Винницкого национального аграрного университета и ботанического сада «Подолье». Оценено состояние имеющихся топиарных фигур. Исследованы особенности формирования топиарных фигур классической и каркасной техникой формирования. Из растений классической техники формирования отличный внешний вид имеет фигура в виде спирали. Живая изгородь, фигура в виде конуса и колонны имеют хороший внешний вид. Растения,

сформированные в виде круга имеют самые низкие показатели внешнего восприятия. Каркасная техника создания растительных композиций преобладает на экспозиционном участке ВНАУ. Разработаны проектные предложения по улучшению эстетичности и общего вида топиарных фигур на территории Винницкого национального аграрного университета. Чтобы растение имело привлекательный вид, нужен соответствующий уход. Обрезку растений (санитарную) надо проводить только в период покоя. Лучшим периодом будет конец зимы, когда минует угроза сильных заморозков. Весной, не позднее первой половины апреля, следует провести первую корректирующую обрезку фигур и живых изгородей. Летом делают несколько дополнительных стрижек, частота которых зависит от интенсивности роста. Оптимально проводить дополнительную стрижку, через 3 месяца после первой. Летом не нужно стричь в сильную жару. Стрижки заканчивают до наступления первых заморозков. Если провести формирования позже, то созданное топиари просто обледенеют. В холодный период года некоторые фигуры, особенно созданные из хвойных, могут развалиться под тяжестью снега, поэтому их целесообразно подвязывать.

Ключевые слова: уход, техника формирования, стрижка, обрезка, интенсивность, проект, анализ, искусство, композиция

Табл. 2. Рис. 3. Лит. 8.

ANOTATION

ANALYSIS OF THE STATION OF TOPIARY FIGURES ON THE TERRITORY OF THE VINNYTSIA NATIONAL AGRARIAN UNIVERSITY

The article examines the relevance of topiary art in modern landscape design. The art of topiary requires a well-thought-out compositional integrity. Before choosing plants, you should decide on the theme of the garden and the harmonious arrangement of topiary figures in it. Such compositions become an adornment of any backyard territory, giving it an aristocratic exclusivity and originality. A detailed taxonomic analysis of the assortment of plants, which were used to form topiary on the territory of Vinnytsia National Agrarian University and the botanical garden "Podillya", was carried out. The state of the existing topiary figures was assessed. The features of the formation of topiary figures by the classical and wireframe formation technique have been investigated. Of the plants of the classical formation technique, a spiral figure has an excellent appearance. The hedge, cone and column shape have a good appearance. Plants formed in the form of a circle have the lowest indicators of external perception. The frame technique for creating plant compositions prevails at the VNAU exposition area. Project proposals have been developed to improve the aesthetics and general appearance of topiary figures on the territory of the Vinnytsia National Agrarian University. For the plant to have an attractive appearance, appropriate care is needed. Pruning of plants (sanitary) should be carried out only during the dormant period. The best period will be the end of winter, when the threat of severe frosts has passed. In the spring, no later than the first half of April, the first corrective pruning of figures and hedges should be carried out. In the summer, several additional haircuts are made, the frequency of which depends on the intensity of growth. It is optimal to carry out an additional haircut 3 months after the first one. In summer, you do not need to cut in extreme heat. Haircuts are finished before the onset of the first frost. If you carry out the formation later, then the created topiary will simply freeze over. In the cold season, some figures, especially those created from conifers, can fall apart under the weight of snow, so it is advisable to tie them up.

Keywords: care, molding technique, haircut, pruning, intensity, project, molding, analysis, art, composition

Table. 2. Fig. 3. Lit. 8.

Інформація про авторів

Монарх Вероніка Валентинівна – кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач кафедри лісового, садово-паркового господарства, садівництва та виноградарства Вінницького національного аграрного університету (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна 3, e-mail: monarhinya@ukr.net).

Монарх Вероника Валентиновна – кандидат сельскохозяйственных наук, старший преподаватель кафедры лесного, садово-паркового хозяйства, садоводства и виноградарства Винницкого национального аграрного университета (21008, г. Винница, ул. Солнечная 3, e-mail: monarhinya@ukr.net).

Monarkh Veronika – Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department of Landscape Management, Forestry, Horticulture and Viniculture of Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Soniachna Str. 3, e-mail:monarhinya@ukr.net).